

Jiří Homoláč

ZNÁSILNĚNÍ JAKO TÉMA

Ve svém referátu se budu zabývat tím, jak se psalo v Národních listech v letech 1887–1897 o sexuálních deliktech. Nepůjde mi tedy o znásilnění jako o událost skutečnou, ale o znásilnění jako o událost „textovou“.

Na úvod ale přece jen několik vnětextových fakt. Případy znásilnění, soulože s osobou mladší čtrnácti let a pohlavního zneužití, tj. v jazyce trestního zákoníku *násilné smilstvo*¹ a *zprznění*, se v Rakousku-Uhersku soudily před porotním soudem. Ten, kdo spáchal násilné smilstvo nebo kdo souložil s osobou mladší 14 let, mohl být odsouzen k těžkému žaláři od pěti do deseti let, při současném ublížení na těle od deseti do dvaceti let a v případě smrti oběti k doživotí (viz § 125, 126 a 127 trestního zákona). Pohlavní zneužití (§ 128 trestního zákona) bylo trestáno jedním až pěti lety těžkého žaláře. Pokud došlo k ublížení na těle, byl sazba stejná jako u těžkých případů násilného smilstva.

Čtenář Národních listů se mohl o těchto případech dočíst v soudních referátech a výjimečně také v denních zprávách. Tak např. v roce 1897 Národní listy informovaly o pěti případech pohlavního zneužití, o pěti případech soulože s mladistvou či mezi mladistvými a o čtyřech případech znásilnění. O tom, ke kolika sexuálním deliktům v daném období v oblasti příslušné k pražskému porotnímu soudu skutečně došlo, však tyto údaje mnoho nevyprávějí. I tehdy totiž ohlásila znásilnění jen menší část žen; srov. následující citát:

Prameny: Národní listy 1887–1897 (dále NL).

František Š. Kott: Česko-německý slovník zvláště gramaticko-fraseologický. Praha I, II (1880), III (1882), IV (1884), V (1887).

¹ V Kottově česko-německém slovníku najdeme v hesle smilstvo, smilství následující ekvivalenty: smilnění, smilnosť, tělesné obcování – fleischlicher Umgang, Beischlaf; nečistota, chlipnosť – die Unzucht, Hurerei, Unkeuschheit, cizoložstvo.

S podstatným jménem znásilnění a slovesem znásilnit se lze v soudničkách setkat jen zřídka; stejně jako podstatné jméno zprznění se ostatně užívá i v jiných kontextech. Tak se např. v NL 12. 8. 1897 čte, že se okresní výbor hlinecký národní strany svobodomyšlné připojil k protestu „proti znásilňování českých menšin v poněmčovaných krajích v naší vlasti“.

NL 14. 8. 1894

„(...) Neučinila však žádného oznámení, protože se to přičilo jejímu mravnímu citu a studu a od té doby co se příběh stal, událo se v krajině berounské podobných ještě devatenáct případů. Nicméně nebylo z toho ani jednoho prozrazeno. Po celý rok trvalo to, nežli přišlo se na stopu pravého pachatele všech těchto nemravností, jež v okrese berounském byly prováděny (...)“

Porovnáme-li pak obsah soudniček s pravidelnou nedělní rubrikou Soudní repertoár, v níž se oznamovala soudní líčení konaná v následujícím týdnu, zjistíme, že se o líčení s pachateli sexuálních deliktů často neferovalo.² O sexuálních deliktech se tedy psalo, ale rozhodně méně často a méně podrobně než např. o vraždách, ať už loupežných nebo z nešťastné lásky, krádežích či urážkách na cti.

Nelze také přehlédnout, že místo pojmenování násilné smilstvo a zprznění se používají téměř výhradně opisy typu „dopouštěl se po celý rok těžkého zločinu, vyznačeného v § 127 tr. z. na nevlastní 12leté dceři“; „Ztýrav ji, dopustil se zločinu dle § 125 tr. z.“ atp. Podobně se dané delikty opisovaly dokonce i v měsíčních zprávách z pankrácké trestnice. Tak např. v září 1897 do ní bylo dopraveno 58 nových trestanců, z toho „pro krádež 16, loupež 13, pro veřejné násilí nebo vyhrožování 10, pro zločin dle § 125 tr. zák. 9, pro žhárství 3“ (NL 10. 10. 1897). V textu čin někdy naznačovaly tři tečky, srov. následující příklad:

NL 15. 9. 1891

„Pustý druh

(...) povalil ulekanou, strachem polomrtvou dívku na zem... Na štěstí nezdařil se ohavný čin Landův z rozličných příčin (...)“

Pro pochopení tehdejšího náhledu na sexuální delikty jsou důležité ty pasáže soudních referátů, v nichž se píše o tom, že se o mnohém z těchto věcí nesmí či přinejmenším nesluší mluvit veřejně, tj. pasáže tematizující tabu (rozuměj tabu v užším smyslu slova). Viz následující dvě ukázky (tučně J. H.):

NL 14. 8. 1894

„(...) **Není možné vzhledem k obsahu věci předvésti nástin celého nemravného toho činu, jenž ústy svědků byl tak před soudci z lidu vykreslen.**“

² Např. v druhém pololetí roku 1887 se konalo takových líčení sedm, ale Národní listy neinformovaly ani o jednom.

NL 3. 9. 1894

„František Tschorn z Ústí nad Labem, jenž teď v 75. roce svém jest počtvrté ženat, pohnán byl před soud pro zločin násilného smilstva a pro jiný ještě hnusný čin, **který ani naznačiti nelze.**“

Názor autorů soudniček na sexuální delikty lze rekonstruovat např. z toho, jak komentují výši trestu (tučně J. H.):

NL 15. 7. 1891

„Mladý ničema

(...) Po tomto výroku odsouzen byl Hercingr pro přestupek proti mravopoctnosti do vězení na šest dnů. – **Ovšem by mu krom tohoto mírného trestu neškodil tak důkladný výprask, jež by si zajisté dobře zapamatoval.** – on.“

NL 3. 9. 1894

„Čtyřikrát ženatý... prostopášník

Před krajským soudem v Litoměřicích stál tyto dny stařec, málem osmdesátník, jehož celý zjev, život, skutky i povaha, tušíme, jsou v kriminalistice ojedinělými (...) Nevíme věru, lze-li tu mluvit o zločinci s jasným vědomím čili o šílenci (...)

Přesto odsouzen na 3 měsíce do žaláře, zostřeného. Soud měl na mysli, že má tu co činiti s mužem nezdravým, duševně chorým, jenž na samém kraji hrobu není si snad ani vědom, jakou ničemnost spáchal (...) **Však tři měsíce ty staříckého prostopášníka sotva vyléčí!**“

V následující soudničce je mnoha jednoznačnými výrazy komentována pachatelova celková zpustlost, výrazný autorův odsudek v sobě ale skrývají i dvě pomlčky v závěrečné informaci o pachatelově žádosti o snížení trestu (tučně J. H.):

NL 14. 8. 1894

„Násilník

(Dvojitý zločin proti mravopoctnosti a přestupek krádeže)

Je to zvláštní úvod ke každému období porotního zasedání. Od jisté doby tvoří vstup do těchto trestních líčení, jež jsou repertoárem lidového soudcovství, zločiny nejhnusnějšího druhu a nejzvrhlejší zločiny, urážející cit mravnosti lidské. A v nepřetržitém spojení – sedmá perioda již zahájena líčením o § 125 tr. z.

Před včerejším soudem porotním objevila se opět jedna z těch figurek, jimž vlastně podle odvěkých zákonů přírody dána podobnost lidská, jež však dávno nezaslouží, aby byla tak snižována.

Josef Balbín, 34letý zahaleč bez zaměstnání, pro krádež, tuláctví a hnusný život již desetkrát trestaný, jehož vysvědčení mravů v tom smyslu vyznívá, že je to individuum volně nebezpečné, potloukající se bez mravního účelu v okrese berounském, žije v okolních lesích a je pod živoucí bytostí valně kleslou.

(...)

Obžalovaný, člověk spustlého vzezření, tvářnosti ohyzdné a drzého chování, choval se před soudem velice směle. Čin svůj doznával a vůči porotcům i vůči soudcům z lidu choval se neurvale (...) soud uznav žalovaného vinným, vyměřil mu trest těžkého žaláře šesti let s přiměřenými posty.

Nastoupil jej ihned a prosil, aby mu bylo – milostí něco sleveno.

-Zh-

Autoři soudniček popisované události a jejich aktéry hodnotí především pomocí pojmenování. U pachatele jednak uvádějí celé jméno, bydliště, povolání a zaměstnavatele, jednak pro něj obvykle volí výrazy jednoznačně negativní; výjimečná jsou už jen pojmenování ironická „rytíř“ nebo „ušlechtilý rytíř“. Nejčastěji je pachatel popisován jako spustlý, pustý chasník, zvrhlý chasník, netvor, zlosyn, surovec, násilník, ale také nezbedný kluk. Poslední pojmenování z této řady vybočuje jen zdánlivě. Krátká cesta po Kottově slovníku česko-německém, vycházejícím právě v osmdesátých letech, totiž ukáže, že i ono patří ke skupině pojmenování tehdy užívaných pro pachatele sexuálních deliktů:

Např. pojmenování pustý má v tomto slovníku významy „divoký, nepořádný, rozpustilý, nedobrý“; u pojmenování rozpustilý najdeme ekvivalenty „prostopášný, nezbedný“; pojmenování prostopášný znamená „rozpustilý, hýřivý, chlipný“; pojmenování chlipný má pak významy 1. „žádostivý“, 2. „vilný, smilný, nečistý“ a u pojmenování vilný najdeme ekvivalenty „smilný, chlipný, kurevný“.

Obětmi těchto pachatelů byly např. „17letá dívka“; „sedmiletá dceruška rolníka L v Šešovicích“; „Antonie Brožovských z Lunkova, která nedosáhla ještě jedenáctého roku života“, „malá Tonička nebo Anna V., sloužící u starosty v Přípotočně pana Josefa Kubíka“. Z dnešního pohledu tedy chránil soudní zpravodaj oběť velmi málo: často uváděl celé jméno nebo údaje, které oběť v blízkém okolí pomohly snadno identifikovat.

Jednoznačně odsuzující jsou i označení deliktů samých:

„nemravný, pustý čin“; „zločin“; „čin stejně odporný jako hnusný“; „zvířecí čin“; „škaredý zločin dle § 125 tr. zák.“; „holčičku – která ještě

posud nedosáhla 13. roku života – učinil na věčné časy nešťastnou – zvrhlým činem zvířecí choutky“; „provedl na L-ové ohyzdný skutek násilný“; „využítkovav toho, že ve stavení právě nikdo z domácích lidí nedlel“; „dítě zkazil, připraviv je v útlém mládí o statky velmi drahé, nenahraditelné“.

Nezřídka jsou soudničky pojednávající o sexuálních deliktech nadepsány titulky jako např. Potrestaná zbujnělost (NL 18. 5. 1897), Zbujnělost (NL 20. 10. 1897) nebo se o bujnosti či zbujnělosti píše ve vlastním textu. Srov. např.: „Letošního jara provedeno v Libni několik kousků hříšné zbujnělosti, které, jak se zdá, páchal jediný člověk“ (NL 15. 8. 1897). V následující soudničce se píše o bujnosti horké krve (tučně J. H.)

NL 3. 3. 1897

„Nerozvážný kousek
Zločin dle § 125 tr. zák.

Štíhlý mladík vysoké postavy usedl včera na lavici obžalovaných, aby se před porotním soudem zodpovídal z těžkého deliktu, jež blíže označuje zákoník v paragrafu výše citovaném. Mladík ten dopustil se činem, jež provedl o Silvestru minulého roku, **nerozvážného, hloupého kousku, jež omluviti možná toliko bujností horké krve s nevyspělostí mysle i nelze popírati, že poklesku svého krušně odpykal.**

Zmíněného dne ubírala se osamělou pěšinou z Blovic do Zákolan 46letá prodavačka zeleniny, pí X., vracejíc se tudy od lože těžce churavého otce. Nic zlého netušíc byla přepadena a **znásilněna**. Marně se bránila, marně volala po pomoci (...) A trestající spravedlnosti býval by i pravý pachatel unikl, kdyby se druhého dne nebyl sám dostavil na četnickou stražnici smíchovskou, kdež se dobrovolně z nekalého činu udal...

Obžalovaný uváděl (...), že byl **osudného dne, kdy nad ním zvítězilo zlé pokušení**, poslán mistrem svým do Zákolan nakoupit barvy. K činu doznával se se slzami v očích a litoval jej s ujišťováním, že na další bludné pouti životem vícekrát nezhřeší.

(...) Soud po přimluvě obhájce (...) vyměřil mu trest velice nízký. Zněl na jeden rok těžkého žaláře s 12 posty. (...)“

V tomto případě je evidentně bujnost krve spolu s nevyspělostí mysle polehčující okolností. O tom, že autor této soudničky není vůči pachateli tak přísný jako obvykle, svědčí nejen pasáž, v níž se mluví o bujnosti, ale už sám název soudničky a to, že se o pachateli píše jako o mladíkovi.³

Dnešní čtenář bude pravděpodobně soudnickářovu shovívavost nakloněn chápat jako důsledek pachatelova dobrovolného doznání, ale s „omlouváním“, resp. vykládáním podobných deliktů pachatelovou bujností se lze setkat i v jiných soudnickách. Vysvětlení je – domnívám se – opět třeba hledat v Kottově slovníku. U adjektiva bujný se uvádějí tyto ekvivalenty: „bujarý, čerstvý“; „svévolný, drzý“; „vilný, chlipný“ a „příliš rostoucí“. Nejde ale o to, že toto adjektivum během času ztratilo význam „vilný“, „chlipný“ (to se ostatně přihodilo přinejmenším ještě adjektivu nezbedný). Podstatnější je, že toto adjektivum mělo „sexuální“ význam a současně význam „přírodní“, tj. příliš rostoucí. Pro hypotézu, že opakované užívání pojmenování bujnost a zbujnělost v titulcích i ve vlastním textu soudniček odráží tehdejší náhled na znásilnění jako na jev víc biologický než sociální, svědčí po mém soudu i následující paralela mezi souloží dvou mladistvých a přírodou probouzející se ze zimního spánku:

NL 11. 5. 1897

„Podivná mládež
(Zločin dle § 127)

Dne 4. března setkala se 12letá Tonička Truhlářová z Vepřku u Veltrus s 15letým zednickým pomocníkem Františkem Kubrychtem u studánky, kolem níž počal se již probouzeti trávník ze zimního strnutí. –

Dostaveníčko maličké Toničky záhy se rozkřiklo po celé vesnici, i ve škole, až doneslo se na místa každý nepravý čin stíhající. (...)“

Nepřímo tento názor dokládá také důraz na „meliorační“ funkci manželství. K tomu srov. jednak fakt, že o násilné smilstvo šlo jediné v případě mimomanželské soulože (viz § 125), jednak formulace „Je člověkem divokým i zbujnělým a ačkoliv před čtyřmi lety se oženil, není na něm znáti pražádného polepšení jeho mravů“ v následující soudniče:

³ V tomto ohledu je zajímavý i následující komentář Ignáta Herrmanna (tučně J. H.):

NL 26. 9. 1891

„Rytíř“
(Zločin násilného smilstva)
(...)

Tímto tvrdošíjným zapíráním všeho a dokazováním, že děvčat skoro ani nezná a že jich v oněch večerech ani neviděl, nadto doprovázel, uškodil si obžalovaný velice ... Snad by byl vyvázl, kdyby se byl přiznal a kdyby čin svůj byl vysvětloval nějakou obvyklou chasnicou rozpustilostí. (...) -on.“

NL 19. 8. 1894

„Spustlý tovaryš

(Zločin dle § 127 a přestupek dle § 516 tr. zák.)

Pokryvačský tovaryš Josef Šebek z Hlubočep sdílel do svého 26. roku domácnost s rodiči a po devět let od té doby živí se na vlastní pěst. Ale krom řemesla provozuje všeliké jiné věci, ne právě takové, jež by tomu svědčily, že símě otcovské péče a mateřské vychování padlo na úrodnou půdu duševní stránky jeho života. Je člověkem divokým i zbujněným a ačkoliv před čtyřmi lety se oženil, není na něm znáti pražádného polepšení jeho mravů.

Již loni byl vyšetřován ze zločinu velice darebného a jen pro nedostatek průvodů nedospěla záležitost ku trestnímu líčení. Včera pak stál před porotou k vůli témuž hnusnému činu a tentokráte náležitému trestu neušel (...)“

Vstup do manželství byl tedy zdá se chápán jako konec nevázaného života, jako legální a počestné uspokojení mužových sexuálních potřeb. Snad není přehnané, když řeknu, že podobně jako existovalo srozumění s tím, že mladí muži navštěvují nevěstince, existovalo jisté porozumění pro mladickou zbujnělost. Toto srozumění se samozřejmě netýkalo pohlavního zneužití a netýkalo se také zločinů proti přírodě, tj. sodomie a homosexuality (viz § 129 tr. zák).

Z následující ukázky bude zřejmé, že pro soudnickáře Národních listů bylo proti přírodě také víceméně dobrovolné obcování osmadvacetiletého muže s šedesátiletou ženou. O „přírodním“ chápání znásilnění svědčí i pasáž popisující vliv jarní přírody na pachatelovu mysl (tučně J. H.):

NL 4. 7. 1893

„František Kaše, obuvník z Černého Kostelce, má do třicítky ještě dva roky, nádennice Josefa B. je ‚v nejlepších mužských letech‘, neboť už před čtyřikráté desíti lety praskalo jí v zádech dvacáté jaro na světě.

Kaše byl odjakživa ostrý hoch, rád užíval sladkostí pozemského ráje a ač nebyl vybíravým ve volbě prostředků k dosažení ideálních cílů, dokázal svým skutkem z 21. dubna letošního roku, že jest v jistých ohledech přece jen zvlášť mlsným kocourkem.

Jmenovaného dne byl Kaše bez práce a žil jen svým snům. **A poněvadž byl tenkrát krásný jarní den, vyluzující teplým dechem půvabného slunka v celé přírodě kromě písní lásky také ošemetnou touhu po vláze, nebylo divu, že si bodrý jinoch zašel na skleničku pěnivého moku a zde přemýšlel, o čem se tak obyčejně přemýšlí v samotě roztoužených chvil, je-li člověk ideály unešen...**

Nemoha mysl odvrátiti od líbezných preludů, opustil Kaše po třicátém litru hospodu a rovnou cestou, jenže trochu nerovným, ztýraným krokem plahočil se přes silnici k nízkému okenku zarostlému keřem divokého vína a zaklepal.

„Co tu chceš?“ ozvalo se uvnitř, jako by to mluvil viceprezident Luciperův.

„Co-co-já-chci? A-a-abys mě tam pustila, hergote,“ zněla odpověď.

Hergotem byla mu vábná Josefinka B. Pustila Františka nejen do světnice, pustila ho za půl hodiny také ze světnice, ale pak šla sama za ním přímo „na ouřad“ a udala tam, čeho na ní ostrý hoch chtěl a co si vlastně vzal.

Příslušné §§ tr. ř. káží v té příčině povinnosti státního zástupce, aby když podobná záležitost „vyrovnává se“ pak před soudem, navrhl tajné konání líčení z ohledů veřejné mravopočestnosti.

O tom, co na sličné Josefince Kaše provedl, pojednává totiž § 125 tr. z. a meze v jakých svého cíle dosáhl, hraničí bezprostředně s příslušností porotního soudu.

Včera právě stál Kaše pro svůj čin před porotou. Bylo mezi jiným zjištěno, že Josefinu B. také skopal a proto dána porotcům mimo otázku, znějící na zločin § 125, také otázka na přestupek § 411 tr. z. (lehké poškození na těle). Porotci, vedeni duchem nestranného resumé (...) zamítli první otázku osmi hlasy a na druhou devíti přisvědčili, takže zločinu uznán byv nevinným, odsouzen byl Kaše pro výše označený přestupek k lehkému žaláři na osm dní (...)

-Zh -“

Podobně jako v soudničce o kajícím se násilníkovi je i zde narušeno obvyklé černobílé vidění pachatele a jeho oběti, tentokrát však nejde o sympatie k pachateli, ale o despekt či ironickou distanci vůči oběti: viz opakovaná ironická označení sličná či vábná Josefinka, kontrastující přinejmenším s tím, že je její hlas přirovnáván k hlasu viceprezidenta Luciperova. Primárním důvodem autorovy ironie přitom po mém soudu není to, že oběť pachatele pustila dovnitř i ven, ale ve velkém věkovém rozdílu mezi nimi, přesněji řečeno v jejím stáří. K tomu srov. úvodní „poetický“ opis: „František Kaše, obuvník z Černého Kostelce, má do třicítky ještě dva roky, nádennice Josefa B. je ‚v nejlepších mužských letech‘, neboť už před čtyřikráte desíti lety praskalo jí v zádech dvacáté jaro na světě.“

Velmi hrubou představu o názorech a postojích Národních listů a jejich čtenářů k sexuálním deliktům a asi k sexualitě vůbec si lze utvořit také při čtení následujících dvou textů. V prvním z nich, denní zprávě nadepsané Zmařený zločin, vede „pouhá“ neblahá předtucha paní Blümlovou k tomu, aby vysvobodila mladistvou z podezřelé společnosti dvou mladíků,

a je jimi na oplátku obviněna z nekalých úmyslů (relevantní pasáž je zvýrazněna):

NL 8. 8. 1897

„Zmařený zločin. Příhoda, doposud jasně nevysvětlená, přihodila se v neděli vpozdvečer na Starém Městě. Celetnou ulicí ubíral se nepřítetný muž, dle zevnějšku nejspíše stavu řemeslnickému náležející, jež v chůzi podporovalo as dvanáctileté, velmi sličné děvčátko. Pojednou přistoupili k děvčátku dva mladí lidé, kteří školačku uchopili a odvedli do vinárny, kde opili ji vínem. Při tom tvrdili, že jsou doktory medicíny a že se jí bude velmi dobře dařit, půjde-li s nimi. **Když domnělí doktoři vyšli na ulici, tu dívka sotva na nohou se držela a mladíci museli ji vésti. Náhodou zpozorovala tuto trojici paní Blümlová ze Smíchova, která v neblahé předtuše, že dívka mohla by se octnouti na scestí, uchopila ji a chtěla odvésti na komisařství. Oba mladíci, jichž plány byly zmařeny, oznámili na to strážníkovi, že ona paní chce zavésti mladé nezkušené děvče do brlohu. Následkem tohoto udání strážník vyzval paní Blümlovou, aby odebrala se s ním na komisařství. Zde ovšem zjištěno, že udání mladíků nespočívá na pravdě. Paní Blümlová propuštěna byla ihned na svobodu, kdežto dívka, která byla vínem tak opojena, že nemohla ani vyprávěti, co se s ní dalo, byla odevzdána lékařům. Po domnělých doktorech, z nichž vyklubali se obuvnický a krejčovský pomocník, policie pátrá.“**

V druhém textu, soudniče o kolportérovi pikantního čtení, se zase popisuje (a implicitně do kontrastu se zvyklostmi v Pešti staví) nezájem českých návštěvníků restauračních zařízení o pornografickou literaturu (zvýraznění písma J. H.):

NL 17.-18. 8. 1896

„Kolportér pikantního čtení

Přečin proti veřejné mravopočestnosti a přečin dle § 24. tisk. zák.

(...)

V noci na den 5. července byl v kavárně Ústřední na Příkopě zatčen soukromý úředník Rudolf Hönych, poněvadž hostům prodával knihy pikantního obsahu, jako Žebřík (...), Ztracené mládenectví, Přiznání vdovy, Na břehu mořském, Malíř a jeho model atd.

Některé z knížek mezi hosty kolovaly, úryvky z nich předčítány a **přítomní maně oči otvírali a koutky úst si olizovali.**

(...)

Grünbaum tvrdil Hönychovi, že v Pešti podobné knížky prodávají se zcela otevřeně a že je má každý slušný člověk. V Praze však pikantní ta-

to lektura nenalezla obdivovatelů. Hönych doznal, že navštívil v Praze celou řadu hostinců, ale nikde nemohl nic odbyt.

(...)

Některé ukázky ze zabavených knížek byly předčítány. Byly to věci přímo odporné. A to vybrány byly věci „nevinnější“, dle tvrzení předsedy soudu obsahovaly knížky mnohem masnější anekdoty a povídky. Porotci ani si je nepřáli slyšet a prohlásili, že mají toho „nevinného“ až dost.

(...)

Osvobozující rozsudek Grünbauma mile překvapil a on s potěšením porotcům díky vyslovoval. Měl také firmou, jíž služby své věnoval, nařizeno, aby s „pikantním“ čtením cestoval zejména po českém venkově, kde je nedostatek knihkupců. Nyní si to Grünbaum asi rozmyslí.

-jv-“

I v mravopočestném českém prostředí počátku 90. let minulého století si ale mohl I. Herrmann dovolit referovat o krádeži pouťového perníku tak, jako by šlo o znásilnění (tučně J. H.):

NL 2. 7. 1890

„Unesena, rozpárána, vyloupena!

(Zločin krádeže)

Byla v Šárce pouť svatého Matěje. Sešli se prodavači a umělci z blízkého i dalekého okolí (...) Zúčastnil se také pan Josef Neumann, malostranský perníkář a vyslal na pouť, co nejkrásnějšího dům mohl poskytnouti. Nenadál se, že jedna z oněch, kteréž měly slavnosti matějské propůjčiti lesku, nevrátí se více v otcovský dům aneb že se vrátí zohavena, zničena a oloupena o všechny své poklady.⁴

Byla noc na den 3. března – v hostinci Čeňka Hendla v Šárce bylo živo a veselo, tančilo se a popíjelo. Pozdě v noci opuštělo hostinec asi patnáct postav. Samá bujará mládež, rozjařená, podnikavá. Bylo to třináct mládenců, z nichž nikdo nepřekročil dvacátý rok nadějného života, a dvě panny, jimž se právě otvíralo osmnácté jaro. Celá tato společnost je domovem v Dejvicích. Nemířili přímo k oteckým domkům a domácím krbům, měli za lubem ještě jedno dobrodružství. Alois Humpl, 20letý zedník, byl jaksi náčelníkem a vůdcem tlupy a v jeho mozku se zrodil smělý plán. Vědělť, co kryje střecha besídky právě proti hospodě Hendlově.

‘Tam jsou’ – šeptal soudruhům – ‘a nikdo u nich! Perníkář je v Praze, Václav Jabůrek nechal za sebe hlídat učedníka a ten se hřeje za pecí v hospodě. Kdo je muž, pojď za mnou!’

⁴ K tomu srov. následující formulaci z referátu o pohlavním zneužití: „dítě zkazil, připraviv je v útlém mládí o statky velmi drahé, nenahraditelné“ (NL 19. 8. 1894).

Hned byl obklopen několika postavami a v čele odvážných těchto, k činu hotových hrdinů podnikl H útok na besídku. Vnikli tiše jako loupežní rytíři a za okamžik vyvlekli ubohou a objímajíce ji silnými pažemi, vlékli ji dále, němou, mlčelivou, trpící, odevzdanou do vůle osudu. Neměla rukou ani nohou, aby se bránila, neměla úst, aby volala o pomoc, neměla ani očí, aby poznala, v jaké je společnosti. Bylať to – b e d n a, plná perníku (...)

-on.“

Protože mám poměrně dobrou představu o černé kronice devadesátých let tohoto století, mohu si dovolit říct, že jde o text víc než nevinný. Jednak se od samého začátku ví, že nejde o znásilnění, ale o krádež (viz obvyklé označení deliktu pod titulkem), jednak je cesta k pointě neúnosně dlouhá. Před sto a více lety se totiž mohlo výjimečně napsat o krádeži perníku jako o znásilnění, ale nikdy o znásilnění jako o krádeži perníku.

Jiří Homoláč
Filozofická fakulta UK
Praha